

Norges Parkinsonforbund

Norges Parkinsonforbund

Norges Parkinsonforbund
Karl Johans gate 7, 0154 Oslo

tlf: 22 00 83 00 - post@parkinson.no - www.parkinson.no

Impulskontrollforstyrrelser

Impulskontrollforstyrrelse er en vanlig bivirkning av medikamenter som gis for å lindre bevegelsessymptomene ved Parkinsons sykdom. Særlig utløses denne bivirkningen av dopaminagonister.

SAMMENHENGEN MELLOM MEDISINER OG IMPULSKONTROLL- FORSTYRRELSE

Ved Parkinsons sykdom oppstår det et økt celletap i det dopaminproduserende området i hjernen, Substantia nigra. Hjernen får da mangel på signalstoffet dopamin. Det fører til signalforstyrrelser i basalgangliene i hjernen, som styrer kroppens bevegelser. Bevegelsene blir langsommere, mindre, vanskeligere å starte og opprettholde (bradykinesi og akinesi). Mange opplever å få skjelvninger (tremor), spesielt i hvile og stressede situasjoner. I tillegg kan det oppstå en spesiell form for muskeltivhet (rigiditet).

For å kompensere for dopaminmangelen må hjernen tilføres dopamin eller dopaminlignende stoffer, i form av medikamenter med levodopa eller dopaminagonister. Disse stoffene kan også påvirke andre sentre i hjernen, som hjernens belønningssystemer. Når mengden dopamin øker i disse systemene, kan det føre til at adferden endrer seg, slik vi ser ved impuls-kontrollforstyrrelser.

IMPULSKONTROLLFORSTYRRELSE

Ikke alle vil få impuls-kontrollforstyrrelser, men 30% vil rammes av denne bivirkningen. Dette kan gi seg utslag i spilleavhengighet, hyperseksualitet, overspising, tvangsmessig shopping, stereotyp adferd eller avhengighet av parkinsonmedisin.

Spilleavhengighet

Problematisk spilling kjennetegnes av vansker med å motstå spill som internettspill, lotterier, skrapelodd, veddemål, poker eller tipping. For mange med problematisk spilling vil de også bruke mye tid på å tenke på og planlegge spillingen. Utfordringer med spilling kan være vanskelig for pårørende å legge merke til, ettersom mye spilling foregår over internett. Spillingen kan også gi store økonomiske vansker. Problematisk spilling opptrer oftere hos menn enn hos kvinner.

Hyperseksualitet

Hyperseksualitet er en oppstått endring i interessen for sex og seksualitet. For den det gjelder kan det komme til uttrykk ved økt interesse og mer tanker om sex. For noen vil tankene om sex komme i upassende anledninger, arte seg på uheldige måter og ofte rette seg mot andre personer enn partner. Hyperseksualiteten kan også arte seg ved problematisk mye bruk av pornografi. Noen kan endre seksuell orientering. Noen kan begynne å bruke klær som vanligvis brukes av motsatt kjønn. Den seksuelle adferden oppfattes ofte som sosialt uakseptabel, og kan til og med ha ulovlige former.

Overspising

Overspising kjennetegnes ved et økt matinntak, raskere matinntak eller endring i matvanene. Hos noen kan

dette medføre en vektoppgang. Overspising opptrer oftere hos kvinner enn hos menn.

Tvangsmessig shopping

Med tvangsmessig shopping menes det vansker med å motstå impulser til å kjøpe ting. Ofte kjøper de ting de ikke trenger eller har økonomi til. Tvangsmessig shopping opptrer oftere hos kvinner enn hos menn.

Stereotyp adferd

Stereotyp adferd kjennetegnes ved en trang til å gjøre en aktivitet i så stor grad at en selv eller andre reagerer. Dette kan være formålsløse aktiviteter som for eksempel å undersøke/fikle på objekter, ordne ting, flytting/sortering av objekter uten noen rimelig hensikt. Det kan også være hobbyer som strikking, remontering av ting, skriving, maling og bruk av PC.

Avhengighet av parkinsonmedisin

Noen kan ha trang til å bruke mer parkinsonmedisin enn det som er ønskelig for å lindre parkinsonsymptomene. Dette kan gi bivirkninger i form av ufrivillige bevegelser. Forsøk på å redusere medisinnntaket kan gi ubehag og angst.

KONSEKVENSER

Impuls-kontrollforstyrrelser vil ramme i ulik grad. En del vil selv reagere på sin egen adferd og diskutere det med sine nærmeste og behandlere. I slike tilfeller kan ofte personen, de nærmeste og fagmiljøet bli enige om rammer for oppfølging og begrensning av adferd.

En del vil miste kontrollen over sin adferd og skjule eller benekte endringene. Etter en tid vil ofte de rundt personen reagere og varsle behandlende nevrolog. I slike tilfeller må dopaminagonistene trappes gradvis ned, for å få kontroll over adferden igjen. Ofte har forstyrrelsene da medført konsekvenser for den enkelte og for familie, parforhold, arbeid og sosialt liv. En del kan ha økonomiske utfordringer. Personen selv og de nærmeste må igjennom en prosess med mye oppryddingsarbeid, for å kunne stable livet på rett kurs igjen. På Norges Parkinsonforbunds hjemmeside, parkinson.no, får du mange gode tips om aktuelle hjelpere.